

ECOURI UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

26 IULIE
2021

La 21 februarie 1942, Olena Teliha (Олена Теліха) a fost împușcată de către fasciști la Babyn Iar. În camera unde se afla înainte de execuție, a fost găsită inscripția: „Aici a stat și de aici merge la moarte Olena Teliha”. Deasupra, a fost gravat un trident stilizat.

Olena Teliha, poetă, publicistă, critic literar și activistă a Organizației naționaliștilor ucraineni, s-a născut la 21 iulie 1907 la Sankt Petersburg într-o familie de intelectuali ucraineni: mama, Iuliana Șovhenova, învățătoare, iar tatăl, Ivan Șovheniv, inginer hidrotehnist. În familie se vorbea limba rusă, deși părinții nu și-au negat niciodată originea ucraineană. Olena a crescut într-un mediu cultural propice dezvoltării sale intelectuale și emoționale, fapt ce a impulsionat-o să se dedice scrisului de timpuriu.

Înainte evenimentelor revoluționare de la 1917, tatăl Olenei este invitat să predea la Universitatea Politehnică din Kiev. Familia a întâmpinat Revoluția bolșevică în capitala Ucrainei, alăturându-se și fiind parte a mișcărilor naționaliste ucrainene. Pentru prima dată în secolul al XX-lea, Ucraina devine stat independent. Ivan Șovheniv ajunge ministru în guvernul Republicii Populare Ucrainene (УНР). Dar, după cum este bine cunoscut, Ucraina s-a bucurat de o perioadă scurtă de timp de independență, astfel că după constituirea

cauzată atât de moartea mamei, cât și de dificultatea găsirii unui loc de muncă. Continuă să colaboreze la revista lui Donțov, devenind unul dintre corespondenții de bază ai publicației. Criticii literari o aseamănă cu Lesea Ukrainka în ceea ce privește complexitatea și forța imaginilor poetice, precum și tăria de caracter a celor două scriitoare ucrainene. O. Teliha este autoarea lucrărilor «Сила через радість» („Putere prin bucurie”) și «Сліпа вулиця» („Strada oarbă”), în cea din urmă atingând problema și rolul femeii în lupta pentru națiune: „Rolul femeii ucrainene este la fel de excepțional precum excepțională este situația țării sale. Ea trebuie să fie și făuritoare ei, ajutând bărbații, și, în același timp, stăpână în viața bărbatului”.

La Varșovia, Olena Teliha se implică activ în viața civică și politică, fiind permanent preocupată de soarta Ucrainei și a ucrainenilor. Cu durere în suflet a primit vestea morții a doi patrioți ucraineni: Vasyl Bilas și Dmytro Danylyșyn, reacționând la această tragedie prin poezia «Засудженим» („Condamnaților”). Între 1939-1941, la Cracovia, se află la cârma grupării literar-artifice «Запево» („Zarea”), aderând, totodată, la Organizația naționaliștilor ucraineni (ОУН), care devenea, treptat, una dintre cele mai influente și puternice organizații civico-politice din Ucraina apuseană.

La 115 ani de la naștere

Olena Teliha:

„Viața este
o luptă, iar lupta este
adevărată viață.”

URSS, tatăl Olenei Teliha împreună cu fiul cel mare sunt nevoiți să emigreze, în timp ce Olena împreună cu mama și fratele cel mic rămân în Kievul ocupat de bolșevici. Însă acest fapt a devenit periculos pentru viața lor, motiv pentru care, în primăvara anului 1922, mama împreună cu cei doi copii părăsesc Ucraina, alăturându-se tatălui, aflat în Polonia, în orașul Tarnów. De-acolo, a urmat Cehoslovacia, familia întregită stabilindu-se în orașul Poděbrady, unde Olena aderă la gruparea tinerilor poeți ucraineni și intelectuali, foști soldați în armata УНР, participând la diferite cercuri literare, la discuții înflăcărâte privind situația Ucrainei, cunoaște tineri entuziaști, poeți, activiști ucraineni, toate acestea contribuind la cristalizarea identității sale naționale.

Între 1923-1929, studiază la Facultatea de istorie-filologie a Institutului pedagogic M. Drahomanov din Praga. Tot în Poděbrady, în perioada studenției, Olena îl va cunoaște pe viitorul său soț, Myhailo Teliha, student și el, cu care se va căsători la 1 august 1926.

În 1928, Olena Teliha își începe activitatea literară, publicându-și creațiile poetice în *Curierul literar-științific*, care, pe-atunci, apărea la Lviv, sub redacția lui Dmytro Donțov. Acesta a avut un rol deosebit de important în formarea viziunii naționaliste a tinerei poete.

Între 1929-1939, Olena împreună cu familia ei se mută la Varșovia, unde urmează o perioadă grea pentru poetă,

În anul 1939, Olena Teliha îl întâlnește pe Oleh Oljyci, care, la acea vreme, era cunoscut nu doar în calitate de talentat poet, ci, înainte de toate, ca activist politic și civic, unul dintre conducătorii mișcării naționaliste, vicepreședintele ОУН.

În iulie 1941, ca parte a grupărilor de campanie a ОУН, împreună cu Ulas Samciuk, poeta trece ilegal granița în Ucraina, ajungând la Lviv, în septembrie, la Rivne, unde scrie articolele publicistice «Розсипаються мури» („Se surpă zidurile”) și «Братерство в народі» („Frăția, în popor”) care au fost publicate în revista redactorului U. Samciuk, *Volynia*, iar pe 22 octombrie 1941, sosește în Kievul ocupat de trupele germane. Aici, se află la conducerea Uniunii Scriitorilor Ucraineni, fondată la inițiativa lui Oleh Oljyci și a revistei «Літаври» („Timpan”), supravegheată permanent de către naziști.

În urma arestărilor operate în rândul intelectualității ucrainene, și nu numai, Oleh Oljyci încearcă în repetate rânduri s-o convingă să părăsească orașul, însă Olena Teliha refuză categoric, continuându-și munca în cadrul Uniunii și al redacției revistei.

Mihaela HERBIL

(Continuare în pag. 2)

80 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI VASYL KLEM

În data de 5 iunie 2021, Comisia de Cultură a Uniunii Ucrainenilor din România a organizat la București un moment aniversar: 80 de ani de la nașterea cunoscutului scriitor ucrainean din România **Vasyl Klem** (1941-2011).

În cuvântul său, președintele Comisiei de Cultură, scriitorul Mihai Hafia Traista, a prezentat participanților la manifestare date din viața și activitatea lui Vasyl Klem. Le-a amintit, astfel, că Vasyl Klem (născut la 21 iulie 1941 în satul Negostina din județul Suceava) a absolvit Liceul ucrainean din Siret, apoi Secția de rusă-română de la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași și că a profesat în diverse locuri: muncitor la Combinatul de Celuloză și Hârtie din Suceava; dansator profesionist la Ansamblul „Ciprian Porumbescu” din Suceava; profesor, apoi director al Școlii Generale nr. 4 din Dorohoi; profesor la Liceul „Dimitrie Pompei” și Școala Profesională, ambele din Dorohoi; director și instructor de dansuri la Casa de Cultură din Dorohoi; profesor la Liceul Teoretic nr. 2 din Dorohoi.

Atât de diversele activități ale lui Vasyl Klem i-au format o bogată experiență de viață și i-au oferit prozatorului teme și subiecte pentru scrierile lui: **Muntele** (1978, proză scurtă și nuvele; Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România), **Soare și pământ** (1980, roman), **Edelvais** (1985, proză scurtă), **Tainele labirintului** (1989, proză scurtă), **Curcubeul fulgerului** (2001, proză scurtă), **Reflectările flăcării** (2004, roman).

Vasyl Klem a fost membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Scriitorul Myhailo Mihailiuk (coleg de liceu cu Vasyl Klem) a rememorat în fața celor prezenți momente din îndepărtata lor tinerețe.

Manifestarea dedicată împlinirii a 80 de ani de la nașterea lui Vasyl Klem s-a încheiat cu un scurt concert.

Revista *Ecouri ucrainene* prezintă astăzi cititorilor săi proza lui Vasyl Klem **Dii, murgule!** (pag. 6).

Olena Teliha:

„Viața este o luptă, iar lupta este adevărata viață.”

(Continuare din pag. 1)

Ignorând toate acestea, precum și faptul că gestapoul a pus sediul Uniunii sub supraveghere, Olena Teliha este arestată împreună cu soțul ei pe 9 februarie 1942, în incinta sediului Uniunii.

La 13 februarie 1942 sau, după alte surse, la 21 februarie, Olena Teliha împreună cu soțul ei Myhailo Teliha, redactorul Ivan Rohaci și poetul Ivan Irleavskiy au fost executați prin împușcare în locul numit Râpa Morții, la Babyn Iar, de la periferia Kievului. Se spune că unul dintre asasinii Olenei, după moartea acesteia, a spus că nu a văzut bărbat care să moară atât de eroic precum această frumoasă femeie. În total, cca. 5.000 de membri ai OUN au căzut jertfă a terorii fasciste în lupta pentru eliberarea Ucrainei.

Moștenirea literară și publicistică a Olenei Teliha nu este însemnată cantitativ, însă este deosebit de importantă ca esență și ca direcție publicistică, caracteristică pentru poezii „școlii pragheze”. În timpul scurtei sale vieți, poeta nu a reușit să publice niciun volum de poezii, abia post-mortem au văzut lumina tiparului următoarele volume: «На чужині» (1947) („În străinătate”), «Олена Теліа» (1977) („Olena Teliha”), «Дороговказ. Поетії О. Теліги та О. Ольжича» (1994) („Dorohovkaz. Poezii de O. Teliha și de O. Oljyci”), «О краю мій» (1999) („O, țara mea”), iar o mare parte din poezii, din păcate, s-au pierdut. Printre cele mai importante creații lirice se numără: «Сучасникам» („Contemporanilor”), «Радість» („Bucurie”), «Пломінний день» („Ziua înflăcărată”), «Поворот» („Revenire”), «Мужчинам» („Bărbaților”), «Чоловікові» („Soțului”), «Життя» („Viața”), «Відповідь» („Răspunsul”), «Напередодні» („În ajun”), «Літо» („Vara”), «Бечірна пісня» („Cântecul de seară”).

Încheiem cu o strofă din poezia Olenei Teliha, «Лист» („Scrisoarea”):

**Și în păienjenisul de culori precum o-ngemănare
Nădăjduiesc fierbinte până-n zori,
Ca Bunul Dumnezeu să-mi facă darul cel mai mare:
Năpraznică moarte să-mi dea:
de moarte pământeană nu vreau să mor.**

Webografie:

<https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/07/21/46382/>

<https://ukrclassic.com.ua/katalog/t/teliga-olena/735-olena-teliga>

Olena TELIHA

Mâna care mă lovise n-am s-o iert...

Mâna care mă lovise n-am s-o iert –
Cnutul ce-asuprește nu e pentru mine!
Să ții minte: eu nu plâng și nu regret,
Nu oftez, nici să urăsc nu-mi vine.

Tot ce respira ființa ta și înflorea
Eu am prefăcut azi în mândrie,
Însă forța rece pe care-am pus-o-n ea
A-năbușit izvorul cald: să nu mai fie.

Cu toate că atât de crunt m-ai biciuit,
Eu nu-ți trimit nicio săgeată otrăvită,
Căci niciodată nu m-am priceput
Să fac otravă din iubirea noastră stinsă.

Orice – dar asta nu!

Orice – dar asta nu! Nici aste liniștite zile,
În care toate vorbele au aceeași culoare,
Gândurile-s focuri cu cenușă-acoperite,
Dorințele încătușate-n ruginite fiare.

Se simte nevoie de-un vânt, de-un răs sau de ură!
Să evadeze sufletul din reci închisori,
Să strige cineva: urăște, iubește și-ndură –
Să merite-atunci să tăiești sau să mori!

Să nu-ți fie teamă de-nnoratele zile,
De nopți fără somn, de dimineți prea mahmure.
Timpul să te palmuiască peste față – cu rău și cu bine!
Râni cât mai mici inima ta să îndure!

Nu intra în umbră. În al jocului foc ține-te bine.
În lumina orbitoare, privește fără teamă cerul –
Căci doritul tunet doar după vipie vine,
Apoi din nori țâșni-va fulgerul, precum hangerul.

Traducere din limba ucraineană
de **Corneliu IROD**

ESTE BUCURIA O VICTORIE?

Mentalitatea artistică a literaturii ucrainene a secolului al XX-lea a transformat principiile receptării artei într-o versiune specifică diasporei. Două dintre etapele pe care le putem observa se orientează spre apartenența culturală și asimilarea dualismului sistemului estetic, ce se dezvoltă pe baza contextului și a diferitelor metode creative, transformate din natura eterogenă și caracteristicile estetice ale modernismului. Dacă posibilitățile modernismului, polimorfice în geneză, și proprietățile calitative de funcționare au dus la europenismul literaturii ucrainene din diaspora, din al treilea val de emigrare, atunci așa-numita Școală de la Praga a dezvoltat canonul social.

Al treilea val de emigrare și-a lăsat amprenta asupra literaturii ucrainene interbelice și postbelice, creând un topos nou care să capteze vizual atenția cititorului. Diferențele au fost cauzate de dependența națională a Ucrainei de diferite imperii și de drepturile pseudo-autonome în condițiile URSS, ceea ce a dat naștere unui complex de secundaritate în rândul scriitorilor. Este destul de clar că aceasta este doar o schemă îngustă, deoarece viața culturii ca aură umanistă a națiunii este aproape inepuizantă, fiind o sursă de inspirație pentru ascensiune și renaștere, prin regenerarea forțelor creative.

În ziua a 21 a acestei luni se împlinesc 115 ani de la nașterea Olenei Teliha. Născută în Imperiul Rus din părinți ucraineni, a copilărit în Ucraina, mare parte din viața a trăit în Cehoslovacia și Polonia și abia spre sfârșitul vieții curmate brutal de naziști revine în Ucraina. În literatura ucraineană, ea este una dintre figurile proeminente ale mișcării de eliberare națională ucraineană a secolului al XX-lea, făcând parte din pleiada de poeți talentați și publiciști pasionați care s-au jertfit pentru independența Ucrainei.

O. Teliha este diversă sub aspect tematic și de gen, iar achiziția sa artistică a fost subordonată nevoilor cotidiene: a recreat conștientizarea identității naționale prin stabilirea imaginii național-culturale a Ucrainei. Experiența estetică a tragediei existenței istorice a grupului etnic și dezvoltarea modalităților de depășire a acesteia prin comemorarea trecutului au fost pilonii pe baza cărora scriitoarea a reușit să contureze noi idealuri care ar trebui să contribuie la renașterea și afirmarea națională. Prin originalitatea sa, a ridicat literatura ucraineană la nivel mondial.

Din punctul meu de vedere, O. Teliha și-a conturat o personalitate ideologică, luând în considerare diverse perspective asupra lumii, fiind preocupată de componenta umanistă în crearea unei națiuni moderne. Printre altele, ea devine președinta filialei din Kiev a Uniunii Scriitorilor Ucraineni, editează revista «Літаври» („Timpan”), ca supliment al ziarului «Українське Слово» („Cuvântul ucrainean”), în jurul căruia se adună un cerc considerabil de militanți și scriitori ai acelei perioade. Datorită acestei comunități de artiști și activiști literari, publicul larg a putut auzi deschis discuții despre statalitate, despre faptul că există simboluri naționale, că limba ucraineană poate răsună și în Biserică. Revista este publicată într-un tiraj de 50 de mii de exemplare, care sunt răspândite mult dincolo de capitală.

Creativitatea literară a Olenei Teliha s-a diminuat doar în perioada dintre cele două războaie, din cauza tensiunii situației, care i-a pus limite în fața alegerilor personale, existențiale. De asemenea, viziunea asupra lumii și politicii era condiționată de întrebarea „a fi sau a nu fi” un om, un popor, un stat. Olena Teliha a făcut parte din gruparea poetică a Școlii de la Praga, a cărei platformă de idei estetice a fost determinată în mod semnificativ de specificul nevoilor timpului, de spațiul ideilor socio-culturale, politice și filosofice relevante, pur ucrainene și europene. O fundație atât de extinsă în orizonturile sale literare și artistice a condus la funcționarea colectivă a acestei școli, orientându-se dinspre socio-literar înspre personal și individual. Au dezvoltat practici artistice, încurajând extinderea literaturii atât de mult, încât accesul peste hotare să nu mai fie o problemă. Limba ucraineană ca valoare național-culturală a primat și, cu siguranță, încă primează. Acest lucru ni se poate părea banal, însă a fost printre primele aspecte definite, în primul rând, la nivel de comunitate a scriitorilor, fiind perceput ca un tip special de gândire filosofică, culturală,

artistică, ce respectă și păstrează tradiția intelectuală din strămoși. Teliha a susținut propunerea unei imagini holistice și emoționante a istoriei naționale ultra-moderne, cu alte cuvinte, proiectul ucrainean ca frază completă.

Scriitoarea nu a resimțit impedimentele naționale sau ale regimului, ci a pășit determinată de scopul final: promovarea și dezvoltarea identității ucrainene. De aceea, nu vom găsi în poeziile sale niciun sentiment de condamnare a regimului, ci, mai degrabă, soluții, gânduri de pace și de bucurie, închinare frumosului și simplului, care este format din „ce este al nostru”. Apartenența culturală și națională a fost și este un subiect mult discutat în literatura ucraineană modernistă.

Desigur, nu este ușor ca femeie a secolului al XX-lea să activezi și să te faci auzită, însă cel mai mare obstacol în finalizarea operei sale nu au fost autoritățile, după cum ne-am aștepta, ci imperativul moral al sinelui, care afirmă încă o dată integritatea personalității sale. Avertizată în legătură cu arestarea, poeta a decis să nu părăsească Kievul. Ea și soțul ei Myhailo Teliha, precum și alți prieteni și colegi au fost executați în ziua de 21 a lunii februarie 1942 în Babyn Iar. Conform celor auzite, în celulă, înaintea executării, O. Teliha a lăsat inscripția: „Aici a stat și de aici se îndreaptă spre moarte Olena Teliha”.

Viața este o luptă spre ceea ce tinzi. Ea, Olena Teliha, și-a isprăvit lupta. Acum este rândul nostru să purtăm tridentul și steagul mai departe, să ne vorbim limba și să ne mândrim cu un tezaur imens lăsat, chiar nouă, din generații în generații.

Monumentul Olenei Teliha și al confracților săi, ridicat pe teritoriul Rezervației Naționale Istorico-Memoriale Babyn Iar din Kiev

Prin expresionism sau prin definiția dată de M. Hvyliovyi, romantismul activ sau vitalismul în opera Olenei Teliha corelează cu principiul optimismului. Un moment conceptual extrem de important în opera autoarei a fost laitmotivul răsului eroic. În eseu «Сила через радість» („Putere prin bucurie”), ea îi definește pe poeții generației sale drept „o competiție plină de bucurie”. În consecință, în concepția ei, răsul este înzestrat cu o semnificație sacră, magică, care formează o perspectivă culturală și logică vastă din perioada antichității până în epoca modernă. Începutul dionisiac, după cum îl numește Y. Shereh, este în mod clar inerent poeziei Olenei Teliha, care a fost remarcată în unanimitate de critici. În plus, ridicolul dominant apelează la tragedia carnavalului, care transmite un patos semnificativ de schimbare, actualizând imaginea morții creației. Carnavalul este o celebrare a timpului omniscent și atotcuprinzător, așa că răsul său a reînnoit puterea. În lirică, putem observa că Olena Teliha pune în antiteză viața și moartea, gerul și focul, ceața și soarele sau fulgerul, care se împletesc în ambivalența patosului.

Umorul nu e nimic altceva decât râsul ca energie creatoare, care, în lucrările lui F. Nietzsche, reflectă conceptul pe care și Teliha dorește să-l exprime prin eroul liric, conturându-i o afinitate genetică. Pentru poezia ei, distracția nu este doar o trăsătură de caracter, ci o expresie a unei viziuni mai semnificative asupra lumii. Acesta include o viziune generală majoră asupra lumii, precum și o respingere a grotescului, a tot ceea ce este sumbru și dogmatic, militând pentru libertatea interioară. Bucuria este soluția decodării multora dintre poeziile ei, fie printr-un anumit semn, o hieroglifă care unește speranța, armonia spirituală și ascensiunea națională. Semantica bucuriei poetei este împrumutată de la F. Nietzsche, deoarece conceptul de răs, de joc și de bucurie încorporează versurile sale, conferind originalitate și unicitate expresiilor eului liric. Către aceste concepte deseori apelează Zarathustra: „Toate lucrurile bune rād. Să numim în mod fals orice adevăr în care nu există rās! Viața este o sursă de bucurie. În plus, bucuria este

Mi se spune că, îmbătându-mă criță, încep să zbier ca un apucat, de parcă aş avea draci în mine: „Dați-mi iluzia înapoi, dați-mi-o!”. Așa mi se spune. Iar eu, după ce mă trezesc, nu-mi aduc aminte de nimic. Doar îmi apare vag în minte o legătură, ca mierea, o întunecime, în care atârn pe fire invizibile, ca un păianjen și, legându-mă, chicotesc încet de plăcere. Și brusc, mă apucă iarăși acea nostalgie, o părere de rău de nedescris după acele clipe, după care ești dispus să-ți pierzi și sufletul, numai să mai trăiești o dată acea beatitudine de nirvană. Ființa mi-e pătrunsă de o profundă repulsie față de această lume mârșavă. Sufletul mi-e scârbit și murdar ca un coș de gunoi stradal. Însă – cel mai important – simt cum în corp se trezește un monstru nemilos: o durere, care nu doar de un an îmi terorizează, îmi taie în bucăți, îmi ucide abia pâlpâindele mele rămășițe pământești. Și aş vrea să crăp, să pun capăt acestor chinuri inumane. Dar moartea nu vine. „Karma e un călău îngăduitor cu victima.” Și trebuie să te cațeri cu forțe proprii ca să ieși din camera de tortură, în care tu însuți te-ai osândit. Singur? „Soarta ta e caracterul tău”, – zice poporul. „Pericle a fost recunoscut din nou, când oamenii l-au adus în debilitate mintală. Doar în această stare conștientii lui îl puteau considera egalul lor.” Dar asta zice de-acum istoria.

Zac nemișcat, ghemuit, fac pe mortul, poate o să-mi treacă... Strâng din dinți, strâng pumnii. Doamne, Te rog, fă să treacă paharul acesta! Și brusc, în stomacul meu, ars de alcool, mâncat de propriile sucuri, chircit de nemâncare, apare o durere atât de cumplită, încât urlu și cad din pat, tăvălindu-mă pe dușumeaua lipicioasă de murdărie și de vinul vărsat.

Durerea, ca o urechelniță înfuriată... ca un miriapod, mi se înfinge în membre, în fiecare parte a corpului, se urcă spre creier. Îmi pierd autocontrolul, aproape că înnebunesc.

– Oameni! Oameni... dacă sunteți oameni... măcar un singur suflet... salvați-mă! Sau omorâți-mă de tot... de... tot...

Totuși, nu vine nimeni. Nimeni nu se grăbește să mă salveze. În peștera mea e întuneric. În lume – asijderea. Sau o fi doar în ochii mei? Se pare că umbre negre s-au aruncat asupra mea, îmi rup citoplasma, îmi beau energia psihică... Și mă vlăguiesc, mă vlăguiesc... Trebuie să mă oblig să mă ridic, să trec peste *nu pot*, să găsesc pe pipăite întrerupătorul, să aprind lumina. *Lumina e bucurie*. Însă tristețea întunericului mă dărmă de pe picioare. Esențe întunecate mi se strecoară în aură, fojgăie în ea, ca ploșnițele sub cămașă. Numai să nu capitulez! *Trebuie să te bucuri și să triumfi*. Așa recomandă înțelepții. Și să mă târăsc, să mă târăsc până la perete și să mă cațăr spre lumină.

Mă cațăr și alunec, ca un alpinist de pe o stâncă pe care a început să se topească gheața. Zbor în prăpastie!... Mă doare capul, dar de data asta, de parcă m-aș fi lovit de ceva. Dar în ce te poți lovi într-o viziună de sălbăticiune, unde până și dușumeaua e moale de putregai și cocoloașe de hârtie? Încă puțin. Un efort și iată lumina. Mă piș pe toți. „Cine sunt eu pentru voi și cine sunteți voi pentru mine?” Nimeni. Și nimic. Eu sunt un șoarece, un mic șoarece cenușiu, mă scufund în rumegușul inutil de manuscrise ca în faină... faină... faină albă, măcinată de rășnița vieții – sufletele. Și voi foșni către mine însumi cu un Cuvânt de cenușă... La început, am vrut să schimb lumea prin Cuvânt și să creez pe pământ o altă realitate. Dar e o prostie de Sisif. Pur și simplu, există două lumi paralele: lumea ideilor și lumea oamenilor. Precum două maluri ale cursului unui râu pe nume Viață. Am pierdut planetara iluzie de a schimba lumea și m-am agățat cu dinții de un pai subțirel – iluzia de a-mi crea propriul balon de săpun și să mă sălășluiesc în el...

un companion inseparabil pentru supraoameni, veselie este un val de curcubeu al naturii ei dionisiace. Nu vă mai faceți griji cu privire la durere și uitați de tristețea pe care o aduce la viață!.. Râsul, supraoamenilor, îl declar sacru.”.

Acest postulat se potrivește cel mai bine viziunii Olenei Teliha asupra lumii, care a respins înțelegerea sacrificiului ca o datorie dificilă și plictisitoare, în schimb imaginându-l ca o stare pasională imanentă, o alegere existențială conștientă. Durerea ar trebui percepută nu ca un sentiment de sacrificiu, ci ca un sentiment de demnitate. O astfel de înțelegere romantică a fenomenului sacrificiului o regăsim la Novalis: „Trebuie să fim mândri de durere, fiecare durere este o amintire a scopului nostru înalt.”. În cele din urmă, prezentarea râsului ca expresie a puterii constituie temelia pe care Teliha își construiește eroul liric.

Într-unul din eseurile sale, ea explică faptul că arderea înflăcărată a sufletelor neliniștite ale familiilor Sirk și Bohun este un semn de dragoste adevărată (spre deosebire de afecțiunea

Ah, cum mă frige creierul! Sau stomacul... De-aș putea să aprind lumina, să mă târăsc până la robinet și să înec acest foc infernal! Să-l înec la mama dracului... pentru totdeauna... Și iarăși mă târăsc ca o șopârlă pe o stâncă abruptă – spre lumină, spre lumină! În sfârșit... Lumina îmi redă simțul realității. Crud, dar un simț al realității eliberator, de care se tem chiar și gândacii de bucătărie: iote cum aleargă pe pereți care-ncotro, spre crăpăturile lor întunecoase!

Sprijinit cu mâinile de perete, ajung la bucătărie, îmi bag capul sub robinet și-mi umplu bojocii cu apă ruginită și stătută. Mi-e greață, de mi se întorc mațele, dar nu mă mai arde atât de tare, atât de cumplit.

Stoicul Antisphen, îmbolnăvindu-se, țipa: „Cine mă poate scăpa de aceste chinuri?”. Iar Diogene, care tocmai se afla în preajmă, i-a dat cuțitul: „Uite, el te poate scăpa imediat!”. „Dar eu aveam în vedere să mă scape de durere, nu de viață!” – se revoltă Antisphen.

Halyna TARASIUK

Zbor cu Serafima

Se dedică victimelor totalitarismului.

Și eu sunt revoltat, precum anticul stoic. Și vreau să scap de durere. Și am dreptul la asta, ca orice om viu... Iar eu încă sunt viu!

Vomit fiere, și mă îneacă putoarea din lăuntrul meu. „Într-adevăr, omul e un pârâru murdar. Și ar trebui să fii ca marea, ca să se verse în tine pârâul murdar, fără ca și tu să devii murdar.” Așa a spus Zarathustra. O spusese în legătură cu faptul că, pe calea desăvârșirii, e nevoie să înfrângi în tine omul murdar...

Mă târăsc până la pat, dar mă culc pe pardoseala așternută cu rumeguș de hârtie. „Manuscrisele nu ard”, – se mângâia Bulgakov. Nu ard, dar putrezesc. Asta e sigur. Mă lungesc înapoi cu fața spre aparatul de telefon. Singurul firicel de ață care mă leagă de lumea largă. Dacă nu l-au ros nerușinații de șobolani, o să încerc să strig la el – adormitul, nepăsătorul. „Petele întunericului nasc sentimentul groazei, pe care oamenii încearcă să-l definească drept durere a lumii”, – ne învață Etica Vie.

Mă cuprinde o tristețe generală: vreau să beau! Să mă îmbăt, până n-o să mai știu de mine, ca să atârn iarăși ca un mic păiajen pe o beznă densă de miere și să mă legăn: încolonoace, încolo-ncoace... Toată ființa mea urlă: vreau să beau! Să beau! Cândva, în lagăre, așa doream o femeie. Acum nu mai vreau. Astăzi, pentru mine femeia e cum am spune: ce-i trebuie chelului tichie de mărgăritar...

Cu toate astea, la ananghie, bărbatul caută alinare și sprijin la femeie, precum copilul la mamă... Toți bărbații sunt niște copii, copii veșnici, care caută ocrotirea femeilor. În vreme ce femeile le cer bărbaților doar bani și... trup... Eu nu dispun de asemenea comori. Înainte, ele, femeile, veneau la mine. În primii mei ani de libertate, după întoarcerea din lagărele din Mordovia. Veneau multe. Diferite. Nu mă gândisem niciodată că sunt atâtea femei singure. Se crea impresia că o molimă i-a terminat pe toți bărbații, lăsându-le pe femei singure... Pe femeile care doreau să fie fericite.

Dar ce puteam discuta eu cu ele din gâttelejul străpuns cu briceagul de un șoptitor turbat și ars de spirt etilic? Despre fericire? Ele îmi spălau unica mea cămașă și singurii pantaloni. Dezamăgite, se lipeau de mine în pat, așteptând până s-or usca efectele mele. Îmi fierbeau ciorbă, pe care eu n-o puteam

sentimentală), extaziată. Evident, în experiența expresionismului, O. Teliha a fost atrasă de imaginea expresiilor extreme ale emoțiilor, de orientarea spre latura tragică și dramatizată a vieții, care a fost numită de către D. Donțov *spiritul eroismului don quijote*, în înțelegerea căruia poeta s-a concentrat și asupra operelor lui M. Hvyliovyi și M. Mihonovskyy.

Astfel, această caracteristică este comună reprezentațiilor Școlii de la Praga, însă victoria pentru O. Teliha este câștigată în primul rând prin răs. Această idee câștigă o greutate specifică, asemenea conceptului de cunoaștere și putere al lui M. Foucault, care întruchipează în mod constant ideea de răs și putere.

Sara-Marta DEAC

Bibliografie:

1. Nietzsche Friedrich, *Așa grăit-a Zarathustra*, „Humanitas”, București, 2018
2. Dorohovkaz. *Poezii O. Telihiy ta O. Oljycia*, «Osnova», Kiev, 1994
3. Donțov D., *Poetyka vohnianyih mej*, «Ukrainske slovo», Kiev, 1994

mânca, pentru că gâttelejul meu mutilat se îngustase și lăsa să treacă în cavitatea abdominală doar un subțirel fir de lichid. Și de aceea eu beam. Alcoolul îmi dădea energie. Și zbor! Spre stele. Și eu scriam. Dar nu citea nimeni ceea ce sciam. Eu cream o lume strălucitoare ca un balon de săpun, dar în ea nu voia nimeni să trăiască. Niciuna dintre cele care veneau la mine. Femeile se uitau la mine cu milă, ca la un prostănac disperat și mă păraseau. Iar eu nu le regretam.

Curând, au apărut două dintre iubirile mele din studenție. Aflaseră de eliberarea mea și au sosit. Erau destul de tăvălite de viață, dar se mai țineau încă. Una, cea care sosise prima, mi-a spus că am sedus-o. Când încă era studentă. Dar eu nu-mi puteam aduce aminte: când s-a întâmplat asta, sigur eram beat. Mă uitam la permanentul ei sur, la clipsurile de aur și, compătimind-o, am întrebat: „Da’ ce, cu tine nu s-a mai culcat nimeni, de ții atât de bine minte că ai făcut-o cu mine?” „Animalule, – a zis ea, – nu degeaba te-au băgat la pușcărie.” De atunci, n-am mai văzut-o.

Celei de-a doua îi trimiteam scrisori din lagăr. Îi trimiteam poeziile mele de detenție – de dragoste aveai voie să scrii. Se pare, pe ea chiar am iubit-o. Pe patul de scânduri din lagăr, visam trupul ei ciolănos, fața sculptată grosolan. Când a sosit să mă vadă – n-am putut să-i fac nimic: mă dezvățasem să rezolv

normal treburile sexuale. Îi citeam versuri, iar ea plângea. Poate am fi putut trăi împreună, dacă nu m-ar fi anunțat din prag: „Nu mai bea! Ori eu, ori vodcă!”. Eu am ales-o pe a doua.

„Pe om îl poți ajuta în limitele conștiinței.” Glăsuiește fie Etica Vie, fie Zarathustra cel mort. Eu nu doream, conștient, să schimb nimic în viața mea. Nu vreau să fiu treaz. Starea de trezie e insuportabilă. Durerea dezamăgirii e mai groaznică decât cea fizică. Un gând salvator! O durere o anulează pe cealaltă... Scânteii ale înaltei înțelepciuni scapără uneori din creierii mei. Eu caut dezamăgirea și formez numărul de telefon scrijelit pe dușumea: „Alo... mă simt rău... mă simt foarte rău... mor...”.

– Bea mai puțin, – îmi răspunde oțărât, deși pe deplin îndreptățit, confratele meu de condei. – Și-apoi, măcar știi cât e ceasul acum? Iar dimineața eu trebuie să merg la serviciu.

Nu știu ce oră e – n-am ceas. N-am avut niciodată. Ascult în receptor sunetele scurte și pot să le ascult până dimineața – eu nu mă duc la serviciu. Mi-am făcut stagiul de vechime prin închisori și lagăre. Mi-am îndeplinit sacra obligație în fața poporului meu, deși el nu mi-o ceruse și nici nu se gândise, iar acum țipă pe la cozile la pâine că unii ca mine l-au lipsit de raiul comunist. Așa că eu mi-am încheiat activitatea, iar confratele mai face serviciu. Îl face corect. Sub toate regimurile și sub toate stăpânirile. E o slugă a poporului. În funcții și „Volgi”¹ personale. Balega nu se scufundă în apă și nu arde în foc. De aceea e ea balegă – veșnică și indestructibilă.

Gânditorul atrăgea atenția: „Nu cădeți în sminteală” și „Dezvoltați-vă imaginația, căci altfel nu veți putea vedea cu al treilea ochi”.

Așa că îmi imaginez cum zace colegul meu obez pe burtă într-un așternut mototolit, ca o focă mascul eșuată pe mal. Iar alături – scâldată în aceeași sudoare unsuroasă – foca lui. Dormi, dormi, ca să prinzi puteri și, când oi da eu ortul popii, să poți cânta într-un catren sufletul meu pierdut.

Avea dreptate Montaigne să scrie: „E bine să te naști într-un veac ticăloșit, căci alături de alții fără puteri deosebite poți ajunge la întruparea virtuților.”

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană de **Corneliu IROD**

E IULIE CULMEA DE SUS...

Ilustrația de Opanas SLASTION

O necesitate estetică a impus marii poezii ucrainene să intre în literatura europeană prin nevoița unei maniere (loco-regională) deosebite, un stil de obiectivizare artistică a umanismului, orientat în primul rând spre dezvăluirea psihologiei celor dispuși să sufere pentru cauze ce țin de „profunzimile sufletului omenesc”. Pregnant, s-au petrecut toate ca în conținutul operei marelui Fiodor Mihailovici Dostoievski, având scopul de a releva conflicte fundamentale, ideologice și sociale, specifice unei epoci anume. Umanismul, sensul profund al acestuia, invariabil și nealterat, cu toate reevaluările istorice ce-și au rostul de potențare și îmbogăție a conceptului, prin multiplicarea perspectivei consensului de înțeles și înțelegere, reprezintă, în mare, o atitudine de survol permisiv al spiritului de recunoștință față de valorile general umane.

Deci, e iulie culmea de sus!... O filă de calendar, dar, mai ales, un poem aminte ne-au adus despre neuitatul (biblic, al treilea) cântat de cocoș. Apare lucru normal, de pildă, pentru un

scriitor, subiectele legendare, cum trezesc ele, în anumite zone din creier, sinapse pietenoase pe arii de talent înăscut. Talentul e o stea căzătoare în om când acesta se naște.

Normalitatea spirituală nu poate fi întreținută decât cu un mare consum de energie pentru Hristos. În mijlocul suferințelor unei părți de lume îmbolnăvită de virusii și microbii din sufletele oamenilor, simbolurile literare pot scoate la iveală autenticul suflu al nelumescului și, în același timp, ardoarea nădejdei cu înfocarea dragostei divine, în cupele luminate ale inimilor acelora ce cu adevărat caută să-l placă lui Hristos. Din punct de vedere literar, numărul anilor sporește experiența criticii de specialitate, îi îmbogățește nuanțele și întărește capacitățile interpretative. În final reușit, ridică la pătrat valoarea unei opere literate. Orice atașare exagerată de propriile idei ale scriitorului poate să prefigureze pericolul de apariție a dogmaticului și dogmatismului. Într-o dinamică sedimentare de comuniune istorică, până la

urmă, totul intră în ceea ce înseamnă necesitate și limită a integrării în Simbol.

Turbulențele spiritului critic al celor vechi începuseră a se face simțite deja asupra unor scriitori autohtoni din Ucraina acelor timpuri. Disparat de aceste tendințe, s-a simțit nevoia de construcție a unui crez literar foarte coerent, într-un plan metafizic de „prim-ajutor”, în încercarea de a înscrie o operă în „Cartea veșniciei”. S-au obținut în acest temerar demers rețetare pentru poeme stilistice, concepute și destinate pentru a parcurge în timp traiectorii de altitudini umane, în zboruri de încercare spre viitorimea slavei. În fond, nu oare din dorința literaturii de a salva viața, prin poetizarea ei, cu ce s-ar putea umple cupa de veșnice simboluri ale omenirii? Nu cumva și cu un timp care nu mai e al nostru și trebuie deci prăcurs pe cărarea memoriei spre împărăția cerurilor, pentru a fi cât mai apropiați de rostul acestui pelerinaj cosmic, pentru a-l simți și conserva cât mai aproape de lăuntrul nostru existențial?

Viața, cântec de lebdă sau de cocoși, melodie ce țâșnește în răspântiile zorilor, precum tășul cuțitului în fața unei bostănării. Nimic mai mult, și totuși, se bucură de ea, indiferent ce-i va aduce:

*Iar larema drum își face
Nu spre draga-i fată,
La Vilșana, ci spre-a duce
Leșilor răsplată
La Cerkassî. Când cocoșul
Pentru-a treia oară
Va cânta... atunci... larema*

*Dârț pășește și cu ochii
Niprul dârț măsoară.¹*

Se bucură oricum ar fi, se bucură larema străin de bucurie.

*Cu aceste gânduri pășea dârț larema,
Frământând în brațe cuțitul sfințit.
Niprul îl pricepe și preschimbă vremea...²*

*.....
Iar cocoșii – cucurigu!
Cântă-a treia oară.
„Hei, Cerkassî!... Doamne sfinte!
Fă-mă foc și pară!”³*

Eroul are mai întotdeauna o armă a sa, dar ceea ce învinge este spiritualitatea cântatului de cocoși. larema Zalizneac se autodefineste nu numai prin faptele sale, ci și prin semnale, prin cugetul trezit de natura unui mediu (spațiu) eroic ce l-a determinat la fapte.

Într-un final, fie spus, al treilea cântat al cocoșilor este un semnal al naturii. Se spune că Zalizneac, neașteptând al treilea cântat al cocoșilor, a aprins Medvedivka, orașel între Cihyrn și Zvenyhorodka. Aflăm aceasta dintr-o notă a lui Taras Șevcenko. Cât privește larema – în text apare termenul „herștu” (ebr.) – *auzi tu?* Pentru critica literară, însă, se impun necesitatea și limitele integrării unei opere în Simbol.

Mihai MATEICIUC

¹ Citat din vol. *Marele cobzar* de Taras Șevcenko în trad. lui Ion Cozmei. Editura Moldova, 1999.

² Ibidem.

³ Ibidem

Unul dintre evenimentele tragice ale istoriei Ucrainei l-a constituit masacrul de la Babyn Iar, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Despre Babyn Iar, nefericitul episod al omenirii, au ieșit la iveală informații necunoscute și intenționate ascunse, care au provocat o adevărată explozie la nivel mondial. Numărul victimelor naziștilor de la Babyn Iar se ridică la peste 150.000 de persoane, dintre care majoritatea evrei, țigani, prizonieri sovietici de război, partizani și naționaliști ucraineni.

Babyn Iar este o râpă de la marginea Kievului, aflată în partea de N-V a orașului, fiind atestată documentar pentru întâia oară în 1401, cu referire la vânzarea locului de către o cârciumăreasă unei mănăstiri dominicană. De Babyn Iar se leagă una dintre cele mai negre file din istoria Ucrainei. Aici, în 1941, a avut loc cel mai mare genocid al armatei germane, sub conducerea lui Adolf Hitler, împotriva evreilor și a altor naționalități.

Primul masacru, care a fost și cel mai bine elaborat, a avut loc la 29-30 septembrie 1941, sub comanda generalului Kurt Eberhard, în urma căruia și-au pierdut viața cca. 34.000 de evrei. Masacrul a fost declarat ca fiind cea mai mare formă de ucidere în masă, coordonat de Germania nazistă și colaboratorii săi, în perioada campaniei împotriva Uniunii Sovietice. Numit „cel mai mare masacru, unic din istoria Holocaustului”

Monument dedicat copiilor împușcați în Babyn Iar

Memorialul victimelor execuțiilor în masă din anii 1941-1943

Babyn Iar (Бабин Яр) – Râpa Morții

Martor ocular: „Unii plângeau, alții consolau. Majoritatea se mișcau cufundați în gânduri, în tăcere și cu o privire deznădăjduită. Era o priveliște înfiorătoare.”

până la acea vreme, a fost depășit –numai prin masacrul din Odessa din 1941, înfăptuit de trupele germane și române – peste 50.000 de evrei în luna octombrie a aceluiași an, iar în noiembrie 1943, Polonia a declarat 42.000-43.000 de victime comise de Aktion Erntefest.

Primele execuții au avut loc pe 27 septembrie, când au fost împușcați 752 de pacienți ai spitalului de psihiatrie „Ivan Pavlov”, situat chiar lângă Babyn Iar. Pe 24 septembrie, în piața Hreșciatyk, punctul 0 al Kievului, au fost distruse clădirile în care se stabiliseră ocupanții naziști, de către partizanii sovietici, incendierea și bombardarea acestora continuând și în zilele următoare, fiind distruse, în total, 940 de clădiri de locuințe și administrative, aproximativ 50.000 de persoane rămânând fără acoperiș deasupra capului. Naziștii i-au acuzat de distrugeri pe evrei, folosindu-se de acest pretext pentru exterminarea lor.

Între 27-28 septembrie, pe zidurile clădirilor, pe garduri și stâlpi, au apărut anunțuri în limbile ucraineană, rusă și germană: „Toți evreii din orașul Kiev și din împrejurimi trebuie să

se prezinte luni, 29 septembrie, până la ora 8 dimineața, la colțul străzilor MelnykovașiDehtiarivska(lângăcimitir). Trebuie să ia cu ei documentele, banii, bunurile de valoare și, de asemenea, haine călduroase, lenjerie etc. Aceia dintre evrei care vor ignora acest ordin și se vor afla în altă parte vor fi împușcați. Cine dintre cetățeni va pătrunde în locuințele părăsite și își va însuși lucruri va fi împușcat!”. Astfel că doar în două zile, pe 29 și 30 septembrie, au fost uciși peste 30.000 de evrei.

Dina Proniceva, actriță a Teatrului de Păpuși din Kiev, a fost una dintre victimele zilei fatidice de 29 septembrie, dar și supraviețuitoarea masacrului, reușind să evite ca glonțul să-i atingă corpul. Pe lângă Proniceva, au

mai fost identificați cel puțin 29 de supraviețuitori, printre care și Vasyl Mihailovskiy, care-și amintește nefericita zi de sfârșit de septembrie 1941: „O masă uriașă de oameni s-a pus în mișcare. Își încărcaseră toate lucrurile pe care le aveau în căruțe.”.

Raisa Mastrenko a declarat, la marcarea celor 75 de ani de la masacru, în cadrul unui interviu difuzat la Radio Svoboda în 2016, că avea trei ani când familia sa a fost dusă la Babyn Iar. A supraviețuit datorită bunicii sale care era ucraineană: „Eram foarte mulți, familiile erau despărțite, dar eu am rămas în brațele bunicii, care a mers să ne petreacă. Vedeam cum de o parte și de alta, lângă tranșee, stăteau militari germani, luau lucrurile de la oameni și îi expediau mai departe... Dumnezeu știe unde.”. Ulterior, s-a aflat că oamenii au fost forțați să meargă spre marginea prăpastiei în grup de câte 10 persoane, erau împușcați și împinși acolo, în timp ce mulțimea era înconjurată de militari germani. Râpa Babyn Iar s-a transformat într-o groapă comună. Noaptea, malurile de pământ se surpau peste cadavre, fiind utilizat explozibil, iar în următoarea zi masacrul continua.

Execuțiile în masă de la Babyn Iar, la fel ca cele din lagărul de concentrare din Syrețke au continuat și mai târziu, până la eliberarea Kievului de sub ocupație. Între 1941-1942, la Babyn Iar, au fost executați 621 de membri ai Organizației naționaliștilor ucraineni (OUN), printre care s-au numărat și poeta Olena Teliha, împreună cu soțul ei Myhailo Teliha, care au fost uciși la 21 februarie 1942. La 10 ianuarie 1942, au fost executați aproximativ 100 de marinari și comandanți ai detașamentului Dnipropetrovsk a flotei militare din Pinsk. Execuțiile în masă ale deținuților au fost reluate pe 18 februarie 1943, în lagărul de concentrare din Syrețke, printre care și trei fotbaliști ai echipei „Dinamo Kiev”.

Timp îndelungat, puterea sovietică a încercat să treacă sub tăcere tragedia Holodomorului, a Holocaustului și masacrul de la Kurenivka, victimele acestor genocide dormindu-și somnul de veci la Babyn Iar.

Mara RUS

În anul 1963, cu ocazia a 50 de ani de la moartea poetei, a apărut, în traducerea Suzanei Delciu, sub titlul „Lumini vestitoare”, volumul de opere în limba română. Cartea cuprinde 70 de poezii și poemul dramatic „Stăpânul de piatră”. Din păcate, până acum, nimeni dintre regizorii români nu a acordat atenție acestui text. Atât prin desăvârșirea artistică, cât și prin ineditul subiectului, opera ar fi putut trezi interesul iubitorilor de teatru. După cum reiese din corespondența Lesei Ukrainka, poeta lucra cu o deosebită încordare asupra acestei ultime capodopere, tocmai cu intenția de a depăși ceea ce, de-a lungul secolelor, a fost creat de marii maeștri ai literaturii universale, pe baza acestei legende și, în opinia noastră, și-a atins scopul.

Baza pentru toate aceste opere a constituit-o legenda consemnată într-o cronică a orașului spaniol Sevilla, de la începutul secolului al XV-lea, în care este vorba despre un tânăr nobil sevillan, don Juan Tenorio, care l-a ucis pe comandorul (adică pe comandantul flotei spaniole) don Gonzalo de Ulloa, după ce i-a răpit fiica. Don Juan Tenorio trăia la curtea regelui Pedro cel Crunt (Pedro I al Castiliei), luând parte la banchetele și orgiile acestuia. Judecătorii nu l-au putut condamna pentru crimă, fiindu-le frică de mânia regelui. Din acest motiv, cei care și-au asumat pedepsirea lui au fost călugării franciscani. L-au ademenit, invitându-l, ca din partea unei femei, la întâlnire, la monumentul comandurului, lângă capelă, unde l-au omorât, lansând zvonul că din mormântul comandurului s-a ridicat un foc care l-a cuprins, iar flăcările au fost înghițite de pământ, pentru a-l duce în iad. Toate acestea s-au întâmplat, întrucât Don Juan voia să-l batjocorească pe comandor chiar deasupra mormântului acestuia.

În anul 1630, călugărul spanion Gabriel Téllez, care se semna Tirso de Molina, a scris o piesă, având la bază legenda din cronică, schimbând-o ușor. Este vorba despre faptul că Don Juan are intenția de a o seduce pe Doña Anna, logodnica prietenului său. El vine la întâlnire în locul celui din urmă, dar, inopinat, îl găsește acolo pe tatăl fetei. El îl ucide, după care, sardonice, îl invită pe comandor la cină. Statuia acceptă invitația, dar și ea, la rândul ei, îl invită la mormântul ei. Don Juan vine la capelă, la mormânt, unde cade mort.

Din numeroasele opere scrise pe baza piesei lui Tirso de Molina, amintim piesa lui Molière „Don Juan sau Banchetul de piatră” (1660). Între timp, Don Juan (*h* în pronunție), în scrierile autorilor francezi, a devenit Don Juan (*j* în pronunție), iar Molière a găsit posibilitatea de a umple subiectul cu un alt conținut decât cel aventurier. El pune accentual pe tendința conservatoare a legendei. Întrucât, de la bun început, eroul era omul care desconsidera tradițiile, Molière face din el un liber-cugetător sau „libertin”, așa cum erau numiți astfel de oameni, pe-atunci, în Franța. Așadar, acesta nu este un simplu crai, ci un om cu anumite convingeri, pe care autorul le consideră dăunătoare societății.

În piesa autorului de comedii din secolul al XVIII-lea, Carlo Goldoni, eroul care se numește deja în italiană Don Giovanni este un tânăr superficial, pur și simplu, seducătorul femeilor, preponderent, căsătorite. De o mare popularitate s-a bucurat opera „Don Giovanni” a lui Mozart. Libretul acestei opere este cel mai apropiat de sursă. Don Giovanni este căsătorit, soția sa Elvira îl iubește sincer, dar suferă din cauza infidelității lui. Valetul său, Leporello, este ajutorul său constant, dar și el s-a săturat de capriciile permanente ale stăpânului său. În acest caz, Don Giovanni și-a aruncat mrejele asupra Donnei Anna care este logodită cu nobilul Octavio. Tatăl fetei îi urmărește pe Don Juan și pe fiică, pentru a-i apăra, celei din urmă, onoarea. La Mozart, la fel ca în legenda originală, comandorul nu este soțul Donnei Anna, ci tatăl ei. Don Juan îl străpunge cu sabia, Donna Anna plânge foarte tare după el, iar mulțimea clocotește de furie împotriva criminalului. Eroul reușește cu greu să scape de mulțimea furioasă. Cu toate acestea, în cimitir, el este la fel de insolent ca în ajun, impertinența lui atingând apogeul în momentul în care o invită la el pe statuia de marmură a comandurului. Se aud trâmbițele care vestesc Judecata de Apoi, iar Don Juan rămâne pentru totdeauna blestemat. Moartea lui este provocată de „oaspetele de piatră”, ca personificare a judecății divine.

Opera Lesei Ukrainka este cea mai apropiată tocmai de cea a lui Mozart. Veșnica logodnică a lui Don Juan, Dolores, este, la urma urmei, imaginea schimbată a Elvirei. Eroul Lesei Ukrainka, la fel ca eroul lui Mozart, atrage printr-o energie nesecată, gata să înceapă, de fiecare dată, o aventură amoroasă, indiferent că este vorba despre o femeie din popor ori despre o aristocrată. Astfel, Dolores nu este o simplă femeie, ci logodnica spirituală a eroului. Această abatere era necesară autorului, pentru ca Donna Anna să poată deveni viitoarea lui soție, iar comandorul, soțul ei, și nu tatăl. De asemenea, merită comparația

operei cu cea a lui Pușkin, „Oaspetele de piatră” (1830). Însuși Pușkin era recunoscut pentru ușurința cu care se îndrăgostea de femeile din înalta societate, iar eroul său este, într-o anumită măsură, autobiografic. Și la Pușkin, comandorul este soțul, iar nu tatăl Donnei Anna, iar eroul moare de la strângerea de mână a statuii. Însă în personalitatea comandurului, la ambii scriitori, este ceva diferit. La Pușkin, comandorul nu apare viu, ci doar statuia lui ecvestră. Don Juan (așa se numește eroul pușkinian) spune despre el că, într-adevăr, în viață era ticălos și neimpunător, iar la Lesea Ukrainka el apare destul de înalt, impozant, reținut care-și poartă cu mare demnitate mantia de comandor. Nu întâmplător,

scriitoarea și-a redenumit opera. Comandorul nu este oaspete, ci stăpân, străpânul casei, stăpânul situației.

Fără îndoială, acesta este un moment crucial. În articolul precedent despre Lesea Ukrainka, aminteam despre faptul că scriitoarea ținea foarte mult la obârșia sa aristocrată, acest lucru reflectându-se atât în comportamentul ei, cât și în întreaga opera. Însă în nicio altă scriere de-a sa această idee nu este atât de evidentă ca în „Stăpânul de piatră”. Tema principală a operei – responsabilitatea aristocrației în fața societății pentru poziția sa privilegiată. Metafora pietrei, a stâncii este legată, într-o mare măsură, de acest fapt, iar dacă ignorăm acest lucru, nu se poate înțelege pe deplin ideea operei. Proscris, prigonit și exclus din societatea aristocrată, Don Juan, deși se laudă cu iubirea de libertate, în esență, fuge de responsabilitățile sale civice ce-i revin în calitate de aristocrat, și chiar și valetul său, un om din popor, ajunge la concluzia că stăpânul său este un imoral, nicidecum un „cavaler al libertății”, pe când comandorul Don Gonzalo respectă libertatea altora, implicit a soției sale, nu dorește să supună pe nimeni, considerându-și statutul o povară, este sclavul îndatoririlor sale, sentimentul înalt al demnității aristocratice ghidându-i toate acțiunile. Din acest motiv, și logodnica lui, Donna Anna, îl numește „stâncă”, adică un om puternic, pe care te poți baza.

Lesea Ukrainka a fost singura femeie printre autorii care au prelucrat această legendă. Iar dacă ar fi să-i aplicăm operei măsura „genului”, atunci, într-o mare măsură, se explică originalitatea creației. Scriitoarea engleză Virginia Woolf, criticându-le pe predecesoarele sale, arăta faptul că femeile-prozatoare își zugrăveau multă vreme eroinele în concordanță cu percepția pe care o aveau bărbații asupra lor, adică slabe, dependente de ei, superficiale sau, în orice caz, niște ființe fără substanță. Despre faptul că bărbații le zugrăveau în acest mod pe femei din plăcere, se poate vedea dacă o luăm drept exemplu pe Donna Anna a lui Pușkin. Nici Byron nu s-a îndepărtat foarte tare de această linie. În poemul său „Don Juan”, el încerca să-l îndreptățească pe eroul său, considerând că, de facto, vinovate pentru viața destrăbălată a tânărului erau femeile care se țineau

scai de el, ademenindu-l pe calea greșită. Și la Lesea Ukrainka, inițiativa, de fiecare dată, îi aparține Donnei Anna, însă nu din superficialitate și lipsă de caracter. Aceasta este o femeie inteligentă, puternică, care hotărăște să facă din Don Juan tovarășul său de drum în viață, o viață la nivel social înalt, unde se poate domni peste alții, în consecință, unde poți fi liber cu prețul micilor greșeli în comportament și etichetă.

Donna Anna este o femeie adevărată, mândră și nesupusă sorții care îi conduce pe bărbați, ea nefiind o pradă ușoară pentru Don Juan, cum se întâmpla la Pușkin. Cea mai interesantă în opera L. Ukrainka este noua interpretare a personajului Don Juan. El este într-adevăr seducătorul femeilor, după cum cerea tradiția, însă nu doar asta îl definește. La fel ca eroul lui Molière, personajul Lesei Ukrainka este reprezentatul anumitor tendințe ale epocii. Don Juan este reprezentantul anarhismului, al curentului politic, care avea mulți adepți printre intelectualii Rusiei Imperiale, el este întruchiparea ideii „totul este permis” (...).

Traducere din limba ucraineană
de **Mihaela HERBIL**

Ilustrații de **Anatolii Bazylevyci**

Anatolii Bazylevyci (1926-2005) – pictor ucrainean, cunoscut mai ales datorită ilustrațiilor realizate pentru poemul burlesc „Eneida” al lui Ivan Kotlearevskyi (asupra cărora a lucrat 10 ani), pentru care a fost premiat cu cea mai înaltă distincție – Artist emerit al Ucrainei.

Magdalena LASZLO-KUŢIUK

„STĂPÂNUL DE PIATRĂ” de Lesea Ukrainka

Oleh HONCEARENKO			
<i>Din volumul</i>			
„Clopotele toamnei”			
15.		16.	
Beau cel mai dulce rachiu în cinstea acestei celeii mai dragi lumi – în cinstea ta, viață! Bea cel mai dulce rachiu tu, lumea mea cea mai dragă!	Tu ești tot ce am. Doamne, mai dă-mi nădejde și credință! Eu sunt tot ce ai. Insuflă-mi pentru totdeauna în suflet dragostea Ta. Iartă-mă, Dumnezeul meu! Iartă-mă, Iisuse Hristoase, că n-am devenit (nu!) mai bun. Dar încă mă străduiesc să învăț jertfelnicia și iubirea.	Se pare că „aleșii” noștri au devenit deja o castă. Ei seamănă într-un fel cu casta indiană a „intangibililor”. Există unii bătuți de soartă care nesocotesc tradițiile și tabuurile omenești: mănâncă resturi de morți la locul incinerării, după care beau smohoncă ¹ ieftină. Dar ei se cherchelesc adesea cu propria lor urină... Ce-o fi asta,	o formă superioară a nihilismului? De altfel, „aleșii” noștri nu beau samohoncă ieftină. În schimb, se pare, ei sunt mai răi, decât separatiștii străini, pentru că se îmbată cu sângele altora... Ce-o fi asta, o formă inferioară a fatalismului?
			<i>Traducere din limba ucraineană de Corneliu IROD</i>
			¹ Samohoncă – băutură alcoolică de casă, preparată din fructe, cereale sau sfeclă-de-zahăr (C. Ir.).

În cabina unui camion hodorogit și prăfuit, încât te și miri că se mai ține pe cauciucurile roase, moțăie, sau poate doar așa pare, un bărbat în vârstă.

Șoferul camionului, murdar și șleampăt, cam de aceeași vârstă cu pasagerul, îi arunca acestuia din când în când câte o cău-tătură, dar nu îndrăznea să intre în vorbă cu el, considerându-l, probanil, „o pasăre rară”. Nu prea se întâmpla să ia la ocazie asemenea tipi. În cele din urmă, îndrăznește să-l atingă cu cotul lui ascuțit.

– Domnu’, nu cumva ați ațipit? Că acuși trebuie să coborâți. Mai e puțin și ajungem la Gropeni...

– Păi cum, am și ajuns? Asta-i bine!

Se căută prin buzunare și scoase o bancnotă de zece.

– Uite, ăsta e satul meu natal, – i se adresă șoferului, stre-curându-i banii în buzunar. – E satul meu, dar n-am fost în el de două’j de ani. Grozav i-am mai dus dorul atâta amar de vreme. Ei, oprește aici și să fii sănătos!

– Și dumneavoastră, domnu’, – zise șoferul și-i făcu cu mâna.

Iată și satul lui natal. Uite o fântână la drum (n-o ține minte), plopii bătrâni, pe care ai impresia că se sprijină cerul, drumeagul care iese din sat și duce în câmp, iată și pâlcul de case în vale. Peste toate s-a înstăpânit vara aurie. Chiar așa visa să-și găseas-că satul – în toată splendoarea lui.

Îi părea rău că ațipise – ar fi putut să coboare lângă vechea moară, dărmată pe jumătate, unde sclipește argintiu ochiul de apă al iazului, năpădit de stuf înalt. De acest iaz e legată toată copilăria lui, de aceea acum regretă că nu s-a oprit în acel loc drag. Abia se stăpâni să nu se întoarcă din drum.

De fapt, de ce a venit el în satul natal? Ai lui erau morți aproape toți, i-a rămas doar un unchi bătrân și bolnav..

Trăind la oraș, îi plăcea să povestească despre satul lui ori-cui avea chef să-l asculte; îi vorbea cu patos și i-l lăuda exage-rat și cu patimă, zugrăvind-u-l în cele mai strălucitoare culori, încât cel care-l asculta se mira că acesta se poate lipsi de el. Într-un mic cerc de prieteni, el chiar se lăuda cu deosebita lui îndemânare de a face versuri pe teme rurale. Serviciul lui la oraș era o ocupație plicticoasă și, cum se zice, fără sare și piper; stai la birou la dispeceratul căilor ferate și vorbești la telefon: „Alo, sunt Tymoșko, sosește garnitura trenului de marfă.”. Sau: „Trenul de persoane se află în stație; peste atâtea minute va sosi următorul...”. Și tot așa în fiecare zi. Cum să nu te plictisești?!

Mergând agale pe uliță, el se străduiește ca privirii lui să nu-i scape nimic. Iată, trece drumul gâgâind un cârd de găște. Ce ima-gine plăcută! El chiar se opri, ca să nu le sprerie. Iar colo, uite, în grădina de dincolo de pârâiaș, cosește iarba verde o femeie, da, e chiar o femeie. „E ceva pitoresc, – gândește Tymoșko. – Că dacă era un bărbat, nu prezenta niciun interes.”

Uneori, întâlnește câte un trecător, Tymoșko îl cercetează curios, apoi mai întoarce capul de câteva ori, dar de recunoscut nu-l recunoaște, cum nici cei care trec nu-l recunosc pe el.

Abia în centrul satului, Tymoșko l-a recunoscut pe Tymbalo cel șchiop, care fusese cândva paznic la moară, și-l salută bucu-ros:

– Să trăiești, bade Tymbalo, – zise tare.

– Să trăiești și dumneata, să trăiești, – se grăbi bătrânul să ră-s-pundă și se opri o clipă mirat. – Să mă scuzați, da’ nu vă cunosc...

– Păi, io îs al lu’ alde Kaniuka... Tymoșko, din celălalt cut al satului... Pe tata l-ai știut, – spuse mulțumit și plecă, fără să-l mai asculte pe Tymbalo, care, cu ochii-n pământ, se străduia, probabil, să-și dea seama: oare care dintre băieții lui Kaniuka o fi ăsta cu care s-a întâlnit?

Vasyl KLEM

Dii, murgule!

Și această scenă cu șchiopul Tymbalo i-a plăcut tare mult lui Tymoșko, tocmai pentru că acela e șchiop.

Probabil că era vreo sărbătoare, căci oamenii erau gătiți, unii stăteau în grupuri și vorbeau între ei, alții, răzlețiți pe șanț, jucau cărți.

„Nu mai sunt aceiași oameni, – se gândi deodată Tymoș-ko, – păi ce, așa erau țăranii aici? Fețele ăstora de-acuma sunt într-adevăr arse de soare, aproape negre, în palmele crăpate precum pământul au și ei bătături, dar uneori îi vezi și cu cravată la gât. Cravată! Da’ cum era altădată? – continuă el să se între-be. – Satul arăta ca un ștergar brodat. Pe toloacă se desfășura hora, răsunau cântecele fetelor, copiii se zbenguiau veseli pe imaș. Iar acum? Aleargă după minge pe toloacă – joacă fotbal!”

Și Tymoșko oftă ca orice om dezamăgit. Privi în jur și observă numaidecât o firmă deasupra ușii unei case fără etaj: „Bufet”.

„Nici cârciuma nu mai e cum a fost, – scuipă Tymoșko, – că unchiul Vasylo ținea o cârciumă ca-n povești. De sărbători venea Karpo chiorul să cânte la vioară. Oamenii beau, iar el îi ardea o „rusească”¹. Îi dădeau și lui câte un pahar de rachiu. Iar acum ce e?”

Cu toate astea, Tymoșko își ia inima-n dinți și intră în bufet, străduindu-se să arate liniștit și stăpân pe el. La mese, sunt câțiva oameni și, curios, niciunul nu e beat. Bufetierul nu aduce deloc a cârciumar adevărat. „E necopt, – îl cântărește Tymoșko pe tânărul tuns scurt, în costum nou și cu cravată. – Nu tu mustață, nu tu mâneci suflecate, cum avea Vasylo, nici nu le zâmbește mușteriiilor și nici nu glumește cu ei.” Și atunci, brusc, lui Tymoșko i-a venit o idee: „Măcar o să mă îmbăt. Chiar o să mă-mbăt!”.

– O jumate de rom! – comandă el autoritar. – Și un pahar curat.

S-a așezat la o masă liberă de lângă teighea. Goli unul după altul două pahare, apoi scoase din pachet o țigară, o aprinse și abia atunci cercetă cu privirea interiorul bufetului. Își simți sufletul mai ușor: ei, asta-i situația. În schimb, altceva începu să-l amărăscă: n-avea cu cine schimba o vorbă, să se distreze, să se veselească. E un străin! Străin în satul lui! Nu! Va trebui să mai bea!

În sticlă rămăsese rom cam de-un deget, când Tymoșko, aruncându-și ochii spre ușă, se ridică de pe scaun. Ochii îi luciră ciudat, buzele se strâmbară într-un surâs tâmp, iar în obrazul nădușit îi năvăli sângele.

– Mykyta! – strigă el cam răgușit. – Aoleu, măculiță, mă Mykyta!

În ușă încremeni un omuleț scund, cocoșat, cu o față slabă și nebărbierită, cu ochii spălăciți și rătăciți. Pe capul lătos avea o pălărie jerpelită și cu găuri, pe care, auzindu-se strigat, și-o scoase cu mâna tremurândă. Avea cincizeci de ani.

– Mykyta, măi frățioare! – se repezi Tymoșko spre el. – Vi-no-ncoa’, nu te codi, ia loc, – îl apucă el de spate. – Nu mă recu-noști? – se aplecă Tymoșko spre el, când omul se așează speriat.

Da, în fața lui se afla acel Mykyta prăpădit, nenorocit și amărât, care, pentru o felie de pâine și o ulcică de lapte, păștea cireada satului și-i distra pe copii cu fluierul lui. Dar acum el nu mai e băiețandrul de-atunci, ci un om îmbătrînit, cu înfățișare jalnică. Și nu l-a recunoscut Mykyta pe domnul elegant, purtând haine frumoase și care își aținti avid asupra lui ochii holbați de înduioșare.

– Și chiar nu mă recunoști? – întrebă Tymoșko dezamăgit, turnă rom în paharul lui și i-l întinse lui Mykyta. – Eu îs al lui Kaniuka... Tymoșko... Am păscut vitele împreună...

Pentru o clipă, fața lui Mykyta se luminează, și el, neîncrezător și îndoindu-se, îi întinde o mână zbârcită și dă din cap:

– Nu se poate! Minți!

– Ba sunt chiar eu, acel Tymoșko – ții minte? – care te dădea cu săniuța.

– Păi cum? Țin minte, – deodată, păru că Mykyta se bucu-ră. – Acu’ mi-aduc aminte... Da, m-ai dat cu sania... Da’ uituc mai sunt! Ce uituc!

Lui Tymoșko i s-a părut că acela chiar îl recunoscuse. „Sau poate doar se preface?...” – i se strecură în minte îndoiala. Dar oricum ar fi, se simți aproape fericit.

– Iar tu, Mykyta, ai venit la timp, chiar la țănc. Acuma știi ce? Să bem pentru întâlnirea noastră. Hei, cârciumarule, mai dă-mi o jumate!

Mykyta tăcea. Tymoșko se uita la el prosteste, și deodată fața lui Mykyta începu să se lățească, să se dizolve: Tymoșko băuse prea mult.

– Iar io am venit acasă, adică în sat. Mi-a fost îngrozitor de dor. Eh, Mykyta, îmi vine să plâng, drăguțule, pentru că mă doare sufletul.

Mykyta continua să tacă.

– Da’ tu bea, bea.

Tymoșko ar fi vrut să-i povestească multe, atât de multe, că n-ar mai termina. Nu era în stare să-și adune gândurile. Și deodată, în mintea lui licări o imagine din fericirii ani ai tinereții: nunta surorii sale Anycika. El – cavaler de onoare, sau drujbă, cum se zice aici, gătit frumos, călare pe un cal murg, în mână cu un toiağ împodobit cu flori, aleargă călare prin sat și-i poftește pe oameni la nuntă. Trece pe la fiecare casă și-i invită pe gospodari: „Vă poftește mirele și mireasa, nunii mari și nunii mici...”.

Această minunată imagine a rămas puternic fixată în memo-ria lui și iată că a reapărut. Și-atunci, îl apucă pe dezorientatul Mykyta de mână și, privindu-l în ochi, spuse rugător:

– Mykyto, frățioare, năimește-mi un cal! – băgă mâna în buzunarul hainei și scoase portofelul burdușit cu bani. – Uite o sută de mii, – începu să numere banii, – și găsește-mi un cal. Eh, o să dau o raită prin sat! Ca altădată, frățioare. O să zbor ca pasărea!

– Ce-ți veni, Tymoho? – părea că se trezise Mykyta din somn. – Cal îți trebuie? Nu vezi că abia te ții de scaun? Iar ție îți arde să urci în șa... În halul ăsta, tu doar cu căruța ai putea să...

– Cu căruța, zici? Fie și cu căruța, da’ plimbă-mă prin sat.

Uimit peste măsură, Mykyta se uita prosteste la bani și clipea disperat: ăsta a înnebunit! A vrut să se ridice și să plece, dar Tymoșko îl înhăță de guler:

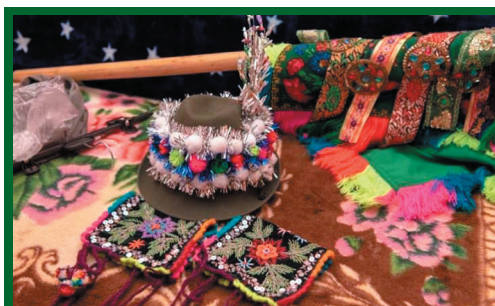
– Ai grijă, Mykyto, să-mi găsești cai care să zboare ca vântul, nu niște mărțoage. Și cel care o să mâne caii să poarte cojoc țărănesc și căciulă de oaie. El să duhnească a grajd și a obiele purtate în opinci. Auzi? Zboară, murgule, dii! – strigă el cu ochii închiși.

Mykyta era convins că Tymoșko a înnebunit și, uitându-se pe furis la oamenii din bufet, porni de-a-ndăratelea spre ușă, până ajunse la prag. Acolo sări și o zbughi afară. Iar Tymoșko, urmărindu-l cu privirea veselă, dădu paharul de dușcă și strigă:

– Dii! Zboară, murgule!

*Traducere din limba ucraineană
de **Corneliu IROD***

¹ **ruseasca** – sârbă înfocată, o bătută, cântată de „muzicile” din Bucovina la hore, la nunți și cumetrii. Denumirea melodiei n-are nicio legătură *Rusia, rusesc* etc., ci se referă la ucraineni. În Bucovina, a vorbi rusește, înseamnă a vorbi ucraineana. (C. Ir.).

Din universul etnografic ucrainean

NUNTA TRADIȚIONALĂ UCRAINEANĂ

din Poienile de sub Munte – Maramureș

Gătitul mirelui

Pregătirea mirelui pentru căsătorie nu intră în atenția colectivității, mirele îmbrăcându-se și aranjându-se de unul singur, după care se alătură invitaților și se așază la masă, pregătit să asiste la cusutul steagului în cinstea sa de către o ceată de feciori, condusă de stegari.

Primii care intră sunt stegarii, în frunte cu feciorul care duce bota cu floarea din crengi de brad, amplasată la un capăt, împodobită cu flori din hârtie creponată și bucăți de beteală, urmați de ceata de feciori care aduc materialul necesar pentru coaserea steagului.

Cusutul steagului

Ceata de feciori intră în camera și se aranjează în cerc; stegarii se pun unul la cap, altul la coada steagului. Cusutul steagului începe de la floarea deja atașată pe botă: în floare se leagă doi clopoței mici cu un șnur (*bre-cira*) pe care îl întind un metru pe bota steagului, apoi leagă doi colaci la mijlocul botei cu acel șnur, pun un material special peste botă, după care încep să-l coasă. Prima cusătură, însă, este făcută de mire, apoi continuă ceata de feciori.

În tot acest timp, stegarii îi servesc pe feciori cu câte un pahar de horincă. În timp ce cos steagul, feciorii îi cântă mirelui cântece specifice.

Cântece pentru mire, în traducere liberă:

1. Nunta ar începe-ndată,
Dar ceva se-ntâmplă:
Întârzie ceterașii,
Nu-i cine să cânte.
2. Ceterașii vin în grabă
Și-ncepe cântarea,
-De ce, tinere, acum,
Te-apasă supărarea?
3. Nunta s-a pornit cu alai,
Veselia curge,
Iar când ne uităm la mire,
Suflețelu-i plânge.
4. Supărarea îmi vine-acum,
Când mă gândesc bine
Ce se-ntâmplă și ce lucru
Are loc cu mine.
5. Până ca ieri fost-am fecior
Curajos din fire,

Și acum, dintr-odată,
Mă văd ca și mire.

6. Mă gândesc ce-am fost-naite,
Cum făceam de toate,
Și de-acum înainte
Asta nu se mai poate.
7. Umblam liber și peste tot,
Calea-mi era deschisă,
Iar din ziua de azi,
Ea va fi închisă.
8. Cărările mele de ieri
Se sfârșesc de-ndată,
Că n-am să pot merge de-acum,
La o altă fată.
9. Am trecut pe lângă copac,
Era fără floare,
Cât am fost fecior la părinți,
Am umblat în voie.
10. Copac verde fără floare,
Ție nu-și stă bine,
Am înnoptat la iubită,
Cu hainele pe mine.
11. Iubita în acea noapte,
S-a-ntâmpnat să fie,
Singură cu al său iubit,
Nici mama nu știe.
12. Ce a fost în noaptea-aceea,
În mai multe rânduri,
E treaba că fata aceea,
E pusă pe gânduri.
13. Lumea a dat de poveste,
Spune-n gura mare,
Câte luni și câte zile,
De purtat mai are.
14. Când trec puntea peste pârâu,
Mă gândesc la mine,
Să merg după fecior frumos
Nu știu de e bine.
15. Cel frumos de când lumea-i
Lacom la avere
Și n-am să pot să-i fac pe plac
Dup-a lui plăcere.
16. Lăcomia de felul ei
Măsură nu are,
Ea nu știe de iubire,
Doar de păcat mare.
17. Decât să am așa viață,
Să fiu măritată,
Mai bine e să rămân
Toată viața fată.

18. Fecior frumos ca o floare,
E dorit de fată,
Însă fala lui dispare,
Atunci când se-mbată.

19. Beția merge mână-n mână
Cu sora curvie,
Acea casă niciodată
De bine nu știe.

20. De fecior am fost în viață,
Ca și frați de cruce,
Vine vremea și fiecare
În partea lui se duce.

21. Ne vom despărți odată
Pentru totdeauna,
Nu vom ști unul de altul,
Cum ne știm acum.

22. Dacă soarta ne va face
Să trăim departe,
Ne vom scrie din când în când
Prin poștă o carte.

23. Diseară, iubită dragă,
Să ții minte bine,
Când voi merge-n altă parte
Voi intra la tine.

24. Jos în vale se apleacă
Salcia plângătoare,
Și pe mine mă cuprinde
Supărare mare.

25. Plâng și eu cu-acea salcie
Supărarea-i mare,
Cum că iubitul nu vine,
Că poate pe alta are.

26. Nu știu care e pricina
Că mă ocolește,
Ori că nu mă mai iubește,
Ori ceva-l oprește.

27. Poate și-a găsit o altă
Fată mult mai bună
Sau că nu vrea să o supere
El pe a sa mumă.

28. Dar vina nu e a mamei,
Ea nu mă oprește,
Vecinele tale bune
Te fac de poveste.

29. Am rupt coada la secure,
Tăind un lemn tare,
Să te mai gândești la mine,
Nici un rost nu are.

30. Degeaba mă iubești tare,
Dacă nu mi-ești dragă,

Cată-ți soarta-n altă parte,
În altă ogradă.

31. Dragă fată, nu fi tristă,
Și uită de-ndată,
Toate cele-ntr-o noi doi
Ce a fost odată.

32. De ce trebuie să mă-nsor,
De griji să am parte,
Dacă femeile-mi aduc
Multe și de toate.

33. Lumea vede și vorbește
Dar mie nu-mi pasă,
Vino atunci când voi fi
Singură acasă.

34. Ioane, de ce feri nevasta,
O ții-nchisă-n casă,
Și nu faci cum faci și alții,
În lume să iasă.

35. Nu te temi că se va-ntâmpla,
O surpriză mare,
Să intre cineva pe geam
Cum intră un soare!

Aceste cântece dedicate mirelui au aceeași semnificație și valoare ca cele dedicate miresei. Este surprinsă imaginea tristă a mirelui care se gândește cu nostalgie la perioada de burlăcie, lăsată în urmă și păstrată doar în gând. Apar promisiunile dintre prieteni că, deși se vor despărți, fiecare croindu-și un drum în viață, vor păstra legătura cum vor putea. Tipul bărbatului care fuge de obligații este de asemenea amintit în aceste versuri, surprinzând astfel durerea fetei părăsite. Frumusețea nu reprezintă întotdeauna și fericirea persoanei de lângă ea, de multe ori se întâmplă ca omul frumos să fie hain la suflet; de aici și teama fetei care s-ar duce după un băiat frumos, dar îi este frică să nu regrete că a ales după trăsături greșite. În concluzie, cântecele surprind ideea că oricât de bine ar fi necăsătorit, la un moment dat, omul simte nevoia să-și întemeieze o familie, să se simtă sprijinit, iubit și împlinit din toate punctele de vedere. Prin aceste cântece se păstrează rânduiala și continuarea tradiției și obiceiului de nunta.

După ce steagul este cusut, primul stegar, pe ritmul muzicii, scutură steagul deasupra nuntașilor de trei ori, învârtindu-se, apoi acesta este agățat deasupra mesei unde stă mirele. Acest lucru reprezintă onoarea și

meritul mirelui, dar este și un simbol al despărțirii de ceata de feciori, renunțarea la statutul său de până acum.

Iertăciunea de la mire

Înainte de plecarea la cununie, are loc un moment solemn, luarea iertăciunii de la fiu.

Mama vine cu o găleată plină de colaci, un pahar și un prosop. Părinții îi spun mirelui următoarele: „S-ar cuveni nu acest dar, însă, dacă ești bun, primește acest dar mic, în schimbul celui mare” (*Hodelobevas sanetac darovate, ta pomahate, ale beste bule tachei dobri, preimit ses dar malei za velechei*). Mirele primește darul și își sărută părinții, spunându-le că îi iartă. Apoi mirele împarte colacii copiilor, primul colac dându-l însă unui băiat: tradiția spune că dacă primul colac va fi dat unui băiat, atunci și în familia mirilor primul copil născut va fi băiat.

Pe urmă se așază la masă alături de nași, dacă sunt prezenți, și de părinți. Urmează un toast în cinstea mirelui și se declară petrecerea deschisă.

După acest ritual, tot alaiul pornește spre biserică, în frunte cu mirele care iese din casă primul, călcând pe cergă și trecând pragul peste o tavă cu jar, simbolizând purificarea; tradiția spune că mirele va fi protejat de farmece.

Ieșirea mirelui din casă simbolizează despărțirea de vatra părintească și pașirea spre o viață nouă. Cerga pe care calcă semnifică căldura noului cămin, iar jarul – protejarea de rău, de farmece și de ispita care tulbură liniștea căminului.

La casa mirelui, după încheierea ceremoniei, muzicanții interpretează un marș, iar domnișoarele îl iau pe mire de braț, se întorc în partea dreaptă, spre răsărit, după care pleacă spre cununie.

Odată ieșiți afară, ceata de feciori împreună cu muzicanții îi dedică mirelui câteva cântece specifice, după care, împreună cu tot alaiul, pornesc spre biserică cântând, oprindu-se pe traseu doar atunci când se întâlnesc cu cineva cunoscut, pentru a-l cinsti cu un pahar de horincă.

Alaiul mirelui se oprește la locul stabilit al întâlnirii, unde va sosi mireasa cu partea ei de nuntași.

(Va urma)

Irina NĂSUI

Tezaur literar (Literaturna skarbnyca)

Lyudmyla DOROSH

PERIPEȚIILE LINEI LA ȚARĂ

Micuței Lina îi plăcea tare mult la țară. Dar voi să nu vă imaginați că ea era foarte micuță. Nici vorbă! Mama spunea că, în curând, va ajunge până la umărul ei, iar tata îi spunea că gândește precum un adult. Și nici ea nu se considera chiar mică, doar era elevă în clasa întâi.

Vorbind cu colegii ei despre vacanța care bătea la ușă, Lina a aflat că unii dintre ei, la fel ca ea, vor merge la bunici, la țară, dar acest lucru nu îi încânta deloc, deoarece se plictiseau acolo. Lina nu-și putea închipui așa ceva – ca la țară să fie plictisitor. „Cum e posibil?” – gândi fetița, rememorând toate peripețiile și întâmplările amuzante petrecute la bunici. Și-a amintit cum, odată, jucându-se, a închis cotețul de găini, iar acestea au fost nevoite să înnopteze la vecini. Să-i fi văzut pe bunica și bunicul cum au răscolit tot satul în căutarea moștătelor. Iar, altă dată, bunica a rugat-o să arunce vișinele din vișină la gunoi, dar, grăbindu-se să meargă la joacă cu fetițele din vecini, le-a aruncat în spatele grajdului. Mania, văcuța lor, le-a găsit și le-a mâncat pe toate. Vă puteți imagina ce a urmat: răgete și bâțâială, de s-au auzit până în capătul satului, până a picat din picioare și a adormit buștean până seara târziu. A fost chemat chiar și medicul veterinar s-o salveze pe Mania. Ce amuzant era totul! E-adevărat, în momentul acela, nu se poate spune că era chiar veselie, dar, după acea peripeție, seara, când s-au adunat cu toții la masă, au râs de s-au prăpădit de neobișnuit și amuzanta întâmplare.

Deja au trecut câteva luni, de când Lina nu fusese în sat, și tare dor îi era de toate. Sărutându-i pe bunicul și bunica, Lina a dat fuga la văcuța Mania și la purcelușul Bariluț. Este imposibil să îți minte numele tuturor animăluțelor din gospodăria bunicilor, întrucât sunt așa de multe și mereu apar altele. Dar Lina a găsit timp să ajungă și să se joace cu fiecare. Cu unii dintre ei a și schimbat câteva vorbe: oare, poți să concurezi cu găscă bunicii, Galgașa (așa i-a pus numele uneia dintre cele mai gălăgioase găște)?

Așa că, jucându-se cu unii și cu alții, deodată, Lina auzi niște sunete stranii, ca un fel de chițăit, care veneau dinspre cuptorul vechi al bunicii. La început, fetița s-a pierdut ușor cu firea, crezând că i se pare, dar sunetele tânguitoare persistau. Bunica de mult n-a mai folosit acel cuptor, așa că stătea așa, necurățat, plin de cenușa încă de anul trecut. Cu pași mici și nesiguri, Lina s-a apropiat de cuptor. Într-adevăr, nu s-a înșelat: din cuptor se auzeau sunete subțiri, ca un scâncet.

Ilustrație de Vladislav Leonovici

– Cuțu-cuțu, vino încoace! – l-a chemat speriată Lina pe cățelul bunicii, ca să-și alunge frica. Cum a ajuns Kuțyk, a început să latre cu putere în direcția cuptorului. Lina, adunându-și tot curajul, s-a apropiat de cuptor și a deschis cu mâna tremurândă ușița, iar acolo – Doamne Dumnezeule! – vreo zece pui de șobolan!

Când țipă o dată Lina, Kuțyk începu să latre, Mania, să ragă, iar purcelușul Bariluț, ajuns și el în fugă, să guîțe, de parcă era dus la tăiere, se iscă un concert în toată regula.

Într-o clipită, ajunsese la fața locului și bunica, iar din capătul grădinii, cu coasa în mână, veni într-un suflet și bunicul.

– Șobolani, bunicule, acolo e plin de șobolani! – striga înspăimântată Lina.

– Of, Doamne-Doamne, o să intre și în casă și n-o să mai scăpăm de ei! – începu să se vaite și bunica.

Doar bunicul nu-și pierdu cumpătul. Se apropie de cuptor, se uită înăuntru și scoase de-acolo un pui de șobolan gri.

– Cum îi vom pune numele, bătrânico? – glumi bătrânul.

– Cui? Șobolanului? – plesni din palme stupefiată bunica. – Ai înnebunit la bătrânețe! – se supără ea.

– Ehe, pui de șobolan.... Iată, și mama puiului vine în grabă la acest tărăboi, – arătă bunicul înspre cărăruia pe care fugea, speriată, pisica vecinilor, Murka.

Murka a considerat cuptorul cel mai sigur loc pentru a-și aduce pe lume copilașii. Născuți de curând, pisoiașii s-au târât prin cuptorul plin de cenușă și funingine, încât au devenit gri închis, semănând într-adevăr cu niște pui de șobolan. Când Lina împreună cu bunica le-au făcut baie, s-a dovedit că nu erau deloc gri, ci albi și negri cu pete roșcate. Mai târziu, le-au înapoiat vecinei, iar Lina și-a păstrat unul pentru ea. „Și dacă s-ar întâmpla să se nască adevărații pui de șobolan, atunci ce bine o să le prindă pisoii, care îi va alunga pe toți”, – încerca nepoțica să-și convingă bunicii s-o lase să păstreze unul pentru ea.

Asta e viața la țară! Nu știm alții cum sunt, dar Lina, cu siguranță, nu se plictisește niciodată la țară, la bunici!

Traducere din limba ucraineană
de Mihaela HERBIL

(Continuare din nr. 25)

14. Nunta

Soarele este spre asfințit. Apa este înroșită de ultimele raze ale astrului zilei care merge la culcare. O barcă plutește lin. În ea, se află Uliana și Mihăiță, o pereche de îndrăgostiți. Mihăiță trage la rame.

Uliana: Am fost de atâtea ori pe această apă. Dar niciodată nu mi s-a părut așa de liniștită, de calmă, de frumoasă, cum este acum.

Mihăiță: Depinde de cine ai fost în barcă. Cu prieteni, cu vecini, cu părinți.

Uliana: De cele mai multe ori, veneam cu tata la pesuit. El este un foarte bun pescar. Știe cu exactitate unde se adăpostesc diferite soiuri de pește. Cum să-i momească...

Mihăiță: Este o mare calitate să fii un bun pescar. Trebuie să ai și mult curaj. Să cunoști toate cotloanele canalelor din Delta.

Uliana: Asta așa cred că este. Dar, ia, spune-mi ce cântai tu în limba ta valahă? Este o melodie frumoasă. Am înțeles multe cuvinte, dar nu foarte bine. Ai cântat cu atâta dragoste, că m-am emoționat...

Mihăiță: Așa este când cânti pentru cine iubești. Vezi pretutindeni numai chipul dragei tale!

Uliana: Chiar așa să fie?

Mihăiță: Exact cum ți-am spus! Uită-te în oglinda apei. Al cui chip îl vezi?

Uliana: Pe al meu.

Mihăiță: Nu ți-am spus eu? Chipul iubitei mele este multiplicat în toată apa Deltei și pe

Virgiliu RIȚCO și Ioan VINGA

EPOPEEA CAZACILOR TRANSDANUBIENI (Dramă)

toată bolta cerească. Unde mă uit, văd numai chipul tău. Vezi acolo, sus, pe cer? A început să răsară luna. Ea este regina nopții, tu ești regina mea. Mai spre nord, îți face apariția steaua după care se conduc corăbierii. Tu ești steaua călăuzitoare a vieții mele!

Uliana: Mihăiță, nu mai vorbi așa, pentru că mă emoționezi prea tare. Niciun băiat nu mi-a spus asemenea vorbe, cum mi-ai spus tu... Dar, mai bine, cântă-mi!

Mihăiță: cântă:

*În apa deltei de cleștar,
ard stele mici de chihlimbar
și cântă un pescar cu dor:
ohei, ohei, ohei, ohei!...
Frumoasa deltei de cleștar
cu sufletul de nenufar...*

Uliana: Mulțumesc, Mihăiță! Mă uit la tine și nu-mi vine să cred...

Mihăiță: Ce să crezi?

Uliana: Tu ești îndrăgostit!

Mihăiță: Ai dreptate! Și încă ce tare sunt îndrăgostit!

Uliana: Să nu-mi spui că te gândești la mine.

Mihăiță: Dar la cine crezi că mă gândesc? La cine privesc mereu când ne întâlnim la clacă, la șezători, la hore?

Uliana: Ei, sunt atâtea fete la care poți privi.

Mihăiță: Sunt multe fete ucrainene frumoase, dar numai una este Uliana. Numai chipul ei nu-mi dă pace nici noaptea, nici ziua. Pe unde trec, văd numai chipul tău. În vis îmi apare numai chipul tău.

Uliana: Să fie, oare, adevărat?

Mihăiță: Ești ca aerul pe care îl respir. Nu pot trăi fără aer și nici fără tine...

Uliana: Nu mi-a mai spus nimeni asemenea cuvinte până acum.

Mihăiță: Și nimeni nu poate să-ți spună, decât cel care te iubește...

Uliana: A început să se lase noaptea. Hai să ne întoacem acasă, că ai mei și-or face griji de întârzierea mea...

În altă zi. Mihăiță și Uliana se plimbă printre florile multicolore dintre două fire ape.

Soare. Fluturi. Păsări. Cerul senin.

Mihăiță: Sunt așa de fericit, Uliana, când sunt cu tine!

Uliana: Și eu, la fel, Mihăiță! Și voiam să-ți mai spun ceva.

Mihăiță: Ce anume?

Uliana: Păstrez și acum desenul pe care mi l-ai dat. Este foarte frumos!

Mihăiță: Și eu am pus desenul cu chipul tău la capul patului meu, așa că mereu mă uit la tine...

Uliana: Cred că-ți place tare mult să desenezi.

Mihăiță: La fel ca și ție. Mi-ar plăcea să desenăm împreună.

Uliana: Și mie.

Mihăiță: Uliana, uită-te în ochii mei, cât poți tu de sincer!

Uliana: Mă uit.

Mihăiță: Mă gândesc că avem doi ani de când ne cunoaștem. Eu simt că te iubesc foarte mult. Aș dori să fiu mereu cu tine. Zi și noapte mă frământă gândul acesta. De aceea, te întreb: Uliana, vrei să fii soția mea?

Uliana: Da! Acum, uită-te tu în ochii mei cu sinceritate: Mihăiță, vrei să fii soțul meu?

Mihăiță: Da! Pentru toată viața!

Uliana: Mihăiță, ca să nu ne mai scoată lumea vorbe prin sat, vino la părinții mei și cere-mi mâna!

Mihăiță: Eu deja am vorbit cu părinții mei, așa că-mi voi face curaj și am să vin în pețit la voi.

Uliana: Te aștept cu nerăbdare!!!

(Va urma)